

Lærervejledning

Direkte Dansk 1 er et undervisningsmateriale for voksne udlændinge, som skal lære dansk på DU 3, modul 1. Intentionen med bogen er at skabe mulighed for at udøve en højintensiv sprogundervisning gennem den audiolingvale metode. Bogen præsenterer kursisten for et funktionelt, moderne begynderdansk, og bogen er i høj grad arbejdsmarkedsrettet. Fokus ligger på indlæring af en korrekt udtale og korrekte sætningsstrukturer.

Bogen indeholder 10 kapitler, som hver kan nås på én mødegang a 3-4 lektioner. Alle ti kapitler er bygget op over de samme øvelsestyper i samme rækkefølge:

- Ordliste
- Dialog
- Variationer
- Strukturer
- Samtaler
- Opgaver

Alle kapitlernes ordliste og dialog er som en hjælp oversat til engelsk.

På hjemmesiden <http://ny.alfabetadigital.dk/index.php/portal/direkte-dansk> ligger bogens lydfiler, som en stor hjælp til hjemmearbejdet og til selvstudier. Der ligger også en samlet ordliste over alle bogens ord og udtryk, opdelt efter ordklasser, som kursisterne kan bruge som opslagsværk.

Hvis man har spørgsmål til eller ønsker en dybere indføring i den audiolingvale metode og/eller måden at arbejde med udtalen på, som den bruges her i *Direkte Dansk 1*, er man meget velkommen til at kontakte mig direkte på ea@danskbureauet.dk. Jeg afholder også gerne både seminarer, workshops og egentlige oplæringsforløb for undervisere rundt om på landets sprogcentre.

Her følger en kort gennemgang af:

- Bogens læringsprincipper
- En beskrivelse af en mødegang
- Bogens notationsteknik

BOGENS LÆRINGSPRINCIPPER

Materialet tager udgangspunkt i den audiolingvale metode og bygger på en række principper:

- Målet med undervisningen er at gøre kursisten i stand til at *kommunikere* på dansk.
- Det primære fokus ligger på kursistens mundtlighed og lytteforståelse, dvs. det er det fonetiske aspekt af sproget, som skal indlæres først. Kursisten må dog alligevel også arbejde sideløbende med skriftsproget, for man kan ikke skabe en synlig sammenhæng mellem det sagte og det skrevne dansk, hvis ikke man arbejder indgående med den.
- Underviser fungerer som rollemodel for, hvordan sproget udtales, dels ved selv at holde fast i en "korrekt" udtale, dels ved at rette kursisternes udtale gennem eksemplificering.
- Når kursisterne gentager i kor, styrkes den rytmiske sans hos den enkelte i højere grad. Sprogets musikalitet træder tydeligere frem og hjælper både fluency og udtale godt på vej. Det skaber også et trygt rum at udtale vanskelige ord i.
- Målet med undervisningen er at praktisere gode sprogvaner gennem korrekt udøvelse og gentagelse af sætningsstrukturer, mere end det at huske de grammatiske regler. Der skal selvfølgelig være mulighed for at stille spørgsmål, men for at fremme fluency og automatisering af sproget fungerer det bedst, når hver enkelt øvelse gennemføres, uden at kursisterne får mulighed for at stoppe op og tænke, inden de svarer. Kursisterne opfordres til at lægge deres bevidste arbejde med opgaverne ud af klasserummet som hjemmearbejde.
- Gennem udenadslære og automatisering af sprogets strukturer lægger kursisten i bedste neurologiske forstand sit modersmål til side for dermed at kunne betræde – og siden forstærke – de helt nye fonetiske stier i hjernen, som det danske sprog går ad. Risikoen for, at kursisten sidenhen taler dansk med forstyrrende accent, mindskes dermed betydeligt.

Hvad indeholder bogen ikke?

I *Direkte Dansk 1* finder man hverken egentlige skriveøvelser eller klassiske læseøvelser. De er først med fra *Direkte Dansk 2*, hvor ordforrådet er etableret i tilstrækkelig grad, til at det giver mening at søge og skabe mening i sammenhængende tekster.

Man finder heller ingen oversigter over grammatiske regler. Grammatikken induceres ud af eksemplerne, som præsenteres og opfølges systematisk.

Med hensyn til fri, selvstændig kommunikation er det op til underviser selv at vurdere, hvor meget tid man bør og kan sætte af til det i forlængelse af de forskellige øvelser.

Man finder heller ingen separate udtaleøvelser. Alle øvelser i bogen er udtaleøvelser, idet udtalen altid holdes i fokus, uanset hvilken øvelse man laver.

EN MØDEGANG

Hver mødegang forløber på samme måde. Der vil selvfølgelig forekomme masser af udenoms-aktiviteter, som ikke er medtaget her, som når kursisterne stiller spørgsmål, og underviser i øvrigt vurderer, hvad der skal prioriteres i forhold til den pågældende kursistgruppe, han/hun arbejder med. Følgende gennemgang af undervisningsforløbet er tænkt som det "stativ", man som underviser selv kan bygge videre på og folde ud i forhold til sin egen kursistgruppe.

Ordlisten i dagens kapitel

Ordlisten består af kapitlets nye ord, altså dem, kursisterne endnu ikke har mødt i tidligere kapitler i bogen. De står opdelt i ordklasser og er oversat til engelsk.

Kursisterne har som hjemmearbejde læst ordlisten og lyttet til den tilhørende lydfil, hvor hvert ord og udtryk er læst højt to gange med mellemrum, som er lange nok til, at kursisten kan nå at gentage det sagte. Det er også kursistens opgave i forbindelse med hjemmearbejdet at sikre, at han/hun både forstår og kan huske ordenes betydning. Oversættelsen til engelsk er i den forbindelse tænkt som en tidsbesparende hjælp.

Aktiviteter i klassen

- Ordlisten læses højt i kor efter underviser, som dermed fungerer som rollemodel for, hvordan ord og udtryk udtales.
- Det tilstræbes, at ord og udtryk læses højt sådan, at de lyder præcis, som de ville lyde i en kontekst. Det lyder ofte besynderligt, når man oplæser med reduktioner og assimilationer løsrevet fra de sproglige sammenhænge, der normalt vil afstedkomme selvsamme, men for kursisterne er det afgørende, at de med det samme får vænnet sig til forholdet mellem skrift og lyd, som den forekommer i naturligt sammenhængende tale.
- Hvis man hører, at en eller flere kursisters gentagelse af et højt læst ord eller udtryk afviger fra undervisers version, gentages det pågældende ord eller udtryk enten i kor, eller ved at underviser anmoder den/de pågældende kursisterne om at gentage ordet/udtrykket på egen hånd. Man kan eventuelt også skrive ordet eller udtrykket fonetisk på tavlen og tale om og øve de drilske mund-/tungepositioner mv.

Dialogen i dagens kapitel

Dialogen fungerer som kapitlets "skelet". Den skal læres *udenad* af kursisterne derhjemme, både mundtligt og skriftligt. Dermed indlæres kapitlets sætningsstrukturer og grammatiske elementer i en sådan grad, at det bliver muligt for kursisten efterfølgende at arbejde progressivt med de efterfølgende øvelser uden de store vanskeligheder. Har kursisten ikke lært dialogen udenad, bliver det svært at deltage i ikke bare testen af selve dialogen, men også i de efterfølgende øvelser. Det er derfor vigtigt at understrege forventningen om udenadslære. Der plejer at gå et par mødegange, førend kursisten har udviklet sin hjemmearbejde-strategi og er i stand til at udføre opgaven tilfredsstillende, men så giver det til gengæld også både synlige og varige resultater.

Kursisterne kan som en del af hjemmearbejdet til dagens dialog lytte til den tilhørende lydfil, hvor hver linje er læst højt to gange med mellemrum, som er lange nok til, at kursisten kan nå at gentage det sagte. Det er også kursistens opgave at sikre, at han/hun både forstår og kan huske sætningernes betydning. Oversættelsen til engelsk er i den forbindelse tænkt som en tidsbesparende hjælp.

Dagens aktiviteter fungerer som en test og en forstærkning af det lærte.

Aktiviteter i klassen

- Som opvarmingsøvelse læses dialogen højt i kor efter underviser. Hver linje læses højt to gange hver. Er der punktum i en linje, deles den op i to. Der lægges især vægt på intonationen, herunder tryk, stød og rytme. Man kan med fordel overdrive rytmen – især pauseringerne – i sproget en smule.
- Dialogen læses dernæst højt af kursisterne. Kursisterne får her en sætning hver at læse højt. Det går rundt om bordet, indtil dialogen er blevet gennemlæst enten én eller to gange i alt. Under højt læsningen retter underviser udtalen på detailniveau. Vokallyde, stød, konsonanter, reduktioner og assimilationer kommer i fokus, ord skrives eventuelt fonetisk på tavlen, og kursisterne får dermed den individuelle hjælp, de har brug for. Bliver de ærgerlige over det? Som regel ikke. Kursisterne plejer at blive glade for at få justeret udtalen, men det er klart, at en kursist også kan føle sig overvældet over for mange forskellige rettelser på én gang. Udtaleinstruktionerne skal gerne have en opmuntrende og hjælpsom virkning.
- Når opvarmningen dermed er overstået, begynder testen af det lærte. Underviser beder kursisterne om at lukke bøgerne og ”spille” dialogen to og to ”uden at kigge” og helst i plenum, da underviser dermed får mulighed for dels at give ledetråde, hvis kursisterne går i stå undervejs, dels at holde et vågent øje med og følge op på udtalen, hvis der opstår vanskeligheder.
- Arbejdet med dialogen afsluttes med en skriftlig test. Kursisterne skriver dialogen på et udleveret stykke papir, som efterfølgende samles ind af underviser. Ved netop at skrive hvad man (ofte ikke) hører, bliver kursisterne tvunget til at forholde sig til uoverensstemmelserne mellem det skrevne og det talte. Under testen kan underviser vælge for hver linje at læse det første ord med tryk eller den første trykgruppe højt for at hjælpe kursisternes hukommelse på vej, hvis de går i stå. Hvis man som underviser vælger at læse hele dialogen højt for kursisterne under den skriftlige test, er det afgørende, at man læser den højt som en naturlig talt dialog, ikke som en klassisk orddiktat.

Herefter er det ofte oplagt at holde en pause. 😊

Variationerne i dagens kapitel

Variationerne ligner i høj grad de sætninger i dialogen, som kursisten har lært udenad, og udvider dermed et allerede kendt repertoire. De skal ikke læses som én sammenhængende samtale, men forstås som små brudstykker af samtale, der benytter sig af de i ordlisten nye ord og udtryk.

Kursisterne har som en del af hjemmearbejdet haft mulighed for at lytte til og gentage efter lydfilen til variationerne, hvor hver linje er læst højt én gang hver med mellemrum, som er lange nok til, at kursisten kan nå at gentage det sagte. Også her er det kursistens opgave at sikre, at han/hun både

forstår og kan huske sætningernes betydning. Dagens aktiviteter fungerer som en test og en forstærkning af det lærte.

Aktiviteter i klassen

- Underviser går her "rundt om bordet" og lader en enkelt kursist ad gangen gentage en linje efter underviser, uden at de må kigge i bogen. Hermed bliver hver kursist "hørt", så underviser får en god fornemmelse af deres formåen. Er der et punktum i en linje, deles den op i to.
- Hvis der er tid, kan man vælge at afslutte øvelsen med at lade kursisterne åbne bogen og læse øvelsen højt, igen rundt om bordet, med en linje til hver, så underviser har mulighed for at rette udtalen, hvor der er brug for det. Og er der yderligere tid, kan underviser også følge op med en række autentiske spørgsmål baseret på variationernes strukturer og indhold, som kursisterne får mulighed for at svare oprigtigt på.

Strukturerne i dagens kapitel

Sætningsstrukturerne i denne øvelse er stort set alle kopier af sætningerne i den dialog, som er gået forud, og som kursisterne har skullet lære udenad hjemme. Øvelsen her udvider ordforrådet og mulighederne for kommunikation betydeligt, idet man her udskifter dele af de udenadlærte sætninger fra dialogen med andre.

Kursisterne har som en del af hjemmearbejdet mulighed for at lytte til og gentage efter lydfilen til variationerne, hvor hver linje er læst højt én gang hver med mellemrum, som er lange nok til, at kursisten kan nå at gentage det sagte. Også her er det kursistens opgave at sikre, at han/hun både forstår og kan huske sætningernes betydning. Dagens aktiviteter fungerer som en test og en neurologisk forstærkning af det lærte.

Aktiviteter i klassen

- Kursisterne gentager i kor efter underviser, som læser den første sætning i hver deløvelse højt i et mere eller mindre naturligt taletempo. Denne øvelse er auditiv, så kursisterne skal lukke bøgerne og følge underviser som rollemodel, hvilket selvfølgelig skærper evnen til at lytte til og forstå dansk. Underviser kan igen på forskellig vis tydeliggøre rytme og tonalitet i sætningerne for at fremme kursisternes fornemmelse for sprogets musikalitet.
- Når underviser dernæst siger den del af sætningen, som efterfølgende skal udskiftes med de andre udtryk eller ord i den grå boks, kigger hun/han på den tilfældigt udvalgte kursist, som forventes at gentage efter underviser. Det er nødvendigt med øjenkontakt i denne øvelse, da underviser hverken siger kursistens navn eller peger på vedkommende for dermed at gøre opmærksom på, hvis tur det er. Dermed sikrer man, at alle kursister holder sig parate til at sige alle sætninger, da de ikke på forhånd ved, hvilke sætninger de får tildelt. Det er selvfølgelig vigtigt at sørge for, at alle så vidt muligt får lige mange sætninger.
- Når kursisten har gentaget sætningen, siger underviser det næste ord/udtryk i boksen med øjenkontakt til en anden kursist, som så siger hele sætningen med det nye udtryk, og så fremdeles, til alle variationerne har været i brug.
- Afslutningsvis siger underviser den sidste version af hele sætningen højt, hvorefter kursisterne gentager den i kor og dermed også ved, at den pågældende deløvelse er slut, og at underviser derefter går videre til den næste deløvelse.

- Hvis en kursist ikke formår at producere sætningsstrukturen korrekt, siger underviser selv sætningen og siger dernæst det næste ord/udtryk, som gives til en anden kursist i klassen. Hele intentionen med denne øvelse er at få kursisterne til at "overlære" og automatisere sprogets strukturer på en sådan måde, at de kan sige sætningerne uden at stoppe op og tænke først. Der skal altså ikke gives tænketid undervejs. Hvis sætningerne ikke kommer forholdsvist flydende og korrekt, vil underviser selv sige sætningen og gå videre. Kursisterne oplever det som et konstruktivt pres, der fordrer et grundigt forhåndsarbejde med øvelsen hjemme og en høj grad af nærvær i klasserummet.

Samtalerne i dagens kapitel

Denne øvelse bygger bro mellem den udenadlærte dialog, de tillærte strukturer og det virkelige liv. Her kommer kursisten i gang med egne samtaler.

Kursisterne har som en del af hjemmearbejdet mulighed for at lytte til og gentage efter lydfilen til samtalerne, hvor hver linje er læst højt én gang hver – i et naturligt flow. Det er også her kursistens opgave at sikre, at han/hun både forstår og kan huske sætningernes betydning. Dagens aktiviteter fungerer som en forstærkning af det lærte.

Aktiviteter i klassen

- Kursisterne læser samtalerne højt to og to i plenum, så underviser har mulighed for at høre og rette eventuelle udtalevanskeligheder.
- Efter hver samtale følger underviser eventuelt op med spørgsmål til en eller flere kursister i klassen.
- Efter at have gennemgået alle samtalerne kan kursisterne, hvis der er tid til det, arbejde videre i par med mere fri samtale ud fra forlægget.

INTRODUKTION TIL NÆSTE MØDEGANG

Opgaverne i dagens kapitel

De sidste sider i hvert kapitel fungerer som en opsamling på det lærte, idet de sætter fokus på de grammatiske strukturer o.a., der er blevet introduceret gennem eksempler i det aktuelle kapitel eller i de foregående kapitler.

De grammatiske regler forklares (stort set) ikke, men vises først og fremmest gennem eksempler. Kursisterne anspores således til selv at inducere reglerne ud fra deres arbejde med øvelserne. Hvis kursisterne efterspørger mere oversigtsgivende regelforklaringer, er det op til underviser at levere dette i forbindelse med introduktionen til opgaverne.

Kursisterne anbefales ikke at skrive opgavernes svar ind i bogen, da det derved bliver for nemt at læse svarene korrekt op i klassen. Det fungerer bedst, hvis underviser får mulighed for at teste, om kursisterne rent faktisk er i stand til at vælge rigtigt "on the spot", dvs. uden betænkningstid og uden skriftligt forlæg.

Aktiviteter i klassen

- Underviser introducerer opgaverne for kursisterne, så de ved, hvad der forventes af dem undervisningsgangen efter, hvor opgaverne gennemgås. Underviser introducerer temaet og læser eksemplerne højt.
- Underviser lader tre-fire kursister i klassen læse de første tre-fire delopgaver højt for dermed at tjekke, at de har forstået opgavens egenart. Resten gemmes til mødegangen efter, hvor alle opgaver gennemgås.

Tallene

To kapitler i bogen har en allersidste side med tallene, som skal læres udenad til mødegangen efter.

Aktiviteter i klassen

- Tallene læses højt som en ordliste, kursisterne gentager i kor. Underviser retter udtale og skriver fonetiske udgaver på tavlen om nødvendigt.

Ordlisten i næste kapitel – introduktion til næste mødegang

Aktiviteter i klassen

- Ordlisten læses højt i kor efter underviser, som dermed fungerer som rollemodel for, hvordan ord og udtryk udtales.
- Hvis underviser hører, at en eller flere kursisters gentagelse af et højtlæst ord eller udtryk afviger fra undervisers version, gentages det pågældende ord eller udtryk enten i kor, eller ved at underviser anmoder den/de pågældende kursisterne om at gentage ordet/udtrykket på egen hånd. Man kan eventuelt også skrive ordet eller udtrykket fonetisk på tavlen og tale om og øve de drilske mund-/tungepositioner mv.

Dialogen i næste kapitel – introduktion til næste mødegang

Aktiviteter i klassen

- Som opvarmningsøvelse læses dialogen højt i kor efter underviser. Hver linje læses højt to gange hver. Er der punktum i en linje, deles den op i to. Der lægges især vægt på intonationen, herunder tryk, stød og rytme. Man kan med fordel overdrive rytmen – især pauseringerne – i sproget en smule.
- Dialogen læses dernæst højt af kursisterne. Kursisterne får her en sætning hver at læse højt. Det går rundt om bordet, indtil dialogen er blevet gennemlæst enten én eller to gange i alt. Under højt læsningen retter underviser udtalen på detailniveau. Vokallyde, stød, konsonanter, reduktioner og assimilationer kommer i fokus, ord skrives eventuelt fonetisk på tavlen, og kursisterne får dermed den individuelle hjælp, de har brug for.

NÆSTE MØDEGANG

Før man går i gang med dagens kapitel, som beskrevet ovenfor, skal man huske at gennemgå opgaverne i kapitlet fra sidste mødegang. Kursisterne har, om alt vel, automatiseret svarene hjemmefra på baggrund af den introduktion, som de fik gangen før. Underviser går ”rundt om bordet” og lader hver kursist løse en delopgave hver. Ved kursistens korrekte svar gentager underviser det sagte med høj fluency, dvs. i naturligt tale tempo. Ved forkert svar gives opgaven videre til sidemanden.

I de to kapitler, hvor tallene er blevet introduceret, kan underviser følge op med en test af, om kursisterne kan dem udenad, eventuelt både mundtligt og skriftligt.

FOKUS PÅ UDTALEN

Vigtigst af alt er udtalen, når man skal i gang med at lære dansk. Får man først tillagt sig nogle dårlige vaner, er de meget svære at lægge fra sig igen. Derfor er en meget vigtig opgave at hjælpe kursisterne godt på vej, da denne del af sprogindlæringen hos de fleste desværre ikke intuitivt og legende falder på plads af sig selv. Jo skarpere bevidsthed på udtalen og jo flere rettelser en kursist modtager, jo færre fejl med tiden og bedre resultat. Det kan som nævnt virke grænseoverskridende, men gør det som oftest ikke. De fleste kursister gisper efter hjælp!

Notationsteknik

Det er en hårfin balance at ville angive udtalen af det skrevne, når man samtidig vil bevare stavningen af ordene, dvs. uden brug af fonetiske bogstaver, men også fordi vi har så mange stumme bogstaver på dansk, som jo skal skrives. I *Direkte Dansk 1* er der angivet tryk og stød i stort set alle øvelser.

Tryk

Tryk er markeret med blå, fed skrift.

Eksempler: **Partner**, **kone**, **kollega**

Bemærk, at trykangivelsen ikke altid falder sammen med en stavelse.

Stød

Stød er markeret med en apostrof.

Eksempler: Mari'a, he'(r), sekretæ'(r), Københa(v)'n, da(g)'

I de første kapitler er den konsonant, som enten falder ind under eller sammen med frigivelsen af stødet, sat i parentes for at minde om, at den blot skal "markeres" (eller måske helt udelades, hvis den er stum), og altså ikke udtales som en lyd, men formes som en "position" af læber og tunge. Denne del af notationen udfases i løbet af bogens første halvdel.

I starten af bogen er der også brugt en skråstreg nogle få steder i ordlisten for at tydeliggøre, hvor ordet "klippes over" af stødet.

Eksempler: he(dd)'/er, begy(nd)'/er, i o(v)'/ermorgen

Det kan måske virke en smule overdrevet, men plejer at være gavnligt for at få kursisterne til at gøre det rigtige allerede fra start, så de ikke trækker konsonanten i parentes med over i lyden, der følger efter.

Rytme

I dialogerne er der yderligere sat skråstreger ind mellem trykgrupperne (dog kun der, hvor der ikke i forvejen er et komma, der adskiller dem). Ofte mangler kursisterne blik for de pauser, der i høj grad er med til at skabe rytmen i sproget. Ved at synliggøre dem falder intonationen nemmere på plads.

Eksempel: I da(g)' / ha(r)' vi / kapitel to'.

Vokallydene

Allerede i kapitel 1 bliver vokallydene præsenteret i et skema lige efter ordlisten. Skemaet ligger i starten af bogen for at sikre, at det kommer til at fungere som en fælles forståelsesplatform, som

underviser og kursister arbejder videre ud fra. De fonetiske bogstaver benyttes ikke andre steder i bogen, men det vil uden tvivl være hensigtsmæssigt, at underviser supplerer med fonetiske gengivelser af ord og udtryk på tavlen i klasserummet og dermed angiver udtalen mere præcist, end skriften gør. Vokalskemaet bliver i den forbindelse et vigtigt referencepunkt.

Højtlesning – underviser som rollemodel

Hvordan læse ord, udtryk og sætninger op? Det lyder besynderligt, når man reducerer ordene i ordlisten, som de ville blive udtalt i en kontekstuel sætning, men det er helt afgørende for kursisten ikke skaber sig nogle uhensigtsmæssige vaner. Det viser sig som oftest meget sværere at assimilere og reducere endelser bort, hvis man allerede har vænnet sig til at udtale hvert enkelt ord tydeligt. Det er meget nemmere at gå den anden vej og lære den kortest mulige udtale af ord og udtryk først for senere hen måske bevidst at vælge, hvorvidt man vil "udfolde" udtalen og tale mere "skriftsprøgligt".

Det kan anbefales, at også underviser lytter til og lader sig inspirere af lydfileerne på alfabetadigital.dk.

"Baglæns" – en opbygningsøvelse

Hvis en eller flere kursister kløjes i en sætningsstruktur, kan det hjælpe at bryde den op i trykgrupper. Man begynder bagfra og siger først kun den sidste trykgruppe (i dialogerne er pauserne mellem sætningernes led markeret ved brug af /):

Jeg står' / ved siden / af min bror.

Og når kursisterne i kor mestrer den del, siges dernæst de sidste to sammen og til sidst alle tre eller flere led.